

Taakgericht toetsen?

Taalvaardigheid meten via zinvolle taken

Veerle Depauw & Philippe Vangeneugden

In de andere bijdragen aan dit themanummer wordt verduidelijkt hoe je, als je echt aan taalvaardigheid wil werken, uitkomt bij enkele fundamentele principes van een taakgerichte didactiek. Zo wordt er gepleit voor het behandelen van zinvolle geïntegreerde taken in de klas in plaats van het analyseren en inoefenen van losse taalelementen. Daarbij wordt ook verduidelijkt dat het voor diverse groepen van leerders verschilt welke taken zinvol zijn. Streefdoel van een taakgerichte didactiek is 'al doende' de vaardigheid van anderstaligen te verhogen om dié taken aan te kunnen waarmee ze in de wereld buiten de klas ook geconfronteerd worden.

Als je je taalonderwijs volgens die taakgerichte visie inricht, is het ook vanzelfsprekend om toetsen te concipiëren die aan die taakgerichte principes voldoen. In dit artikel staan we stil bij enkele principes die belangrijk zijn als je echt taalvaardigheid wil meten. Hiervoor maken we gebruik van concreet illustratiemateriaal uit twee toetsen die recent door het Steunpunt NT2 van de KU Leuven voltooid zijn: de *Toets Basis-taalvaardigheid Anderstalige Volwassenen (TOBA)* en de *Taaltoets Instroom Beroepsopleiding (TIBO)*. Beide toetsen zijn gericht op de volwasseneneducatie.

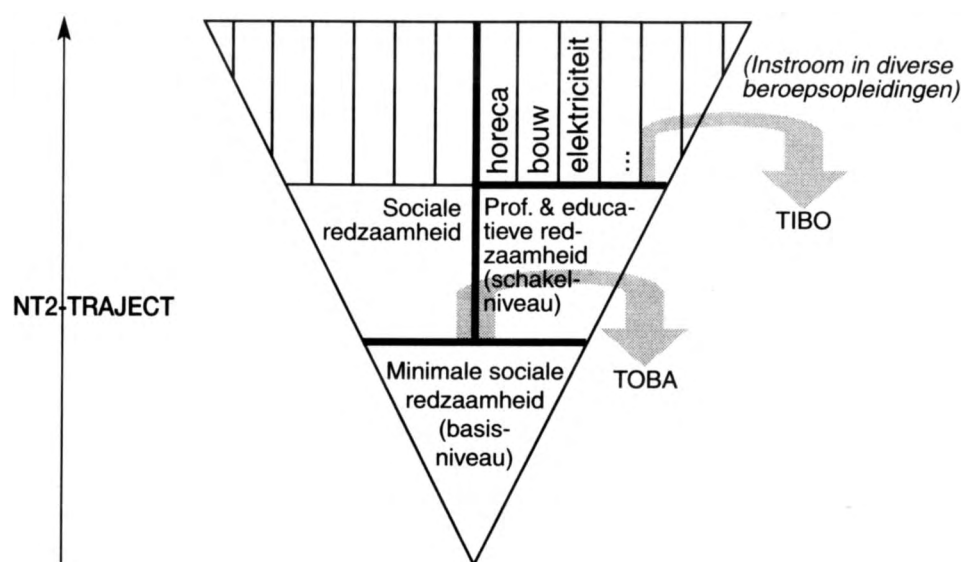
In de eerste twee paragrafen stellen we de toetsen voor. Daarbij komt ook het gebruik van deze toetsen aan bod als instrument in een NT2-traject dat de specifieke behoeften van anderstalige volwassenen in rekening wil brengen. Vervolgens besteden we aandacht aan de belangrijkste principes van taalvaardigheidstoetsen en enkele specifieke eigenschappen van de TOBA en de

TIBO. In onze conclusie vermelden we enkele concrete vuistregels waarmee alle leerkrachten in hun klaspraktijk aan de slag kunnen.

WAT ZIJN HET DOEL EN DE PLAATS VAN DE TOBA EN DE TIBO?

De TOBA en de TIBO werden in eerste instantie ontwikkeld voor de VDAB (Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding) en markeren twee belangrijke cesuren in een mogelijk NT2-traject. We lichten dit beknopt toe (zie figuur 1).

Wanneer anderstaligen zich bij de VDAB aandienen als werkzoekende, moet worden nagegaan of hun Nederlands volstaat om te kunnen functioneren in een beroepscontext, of desgevallend in een opleidingscontext. Wanneer hun Nederlandse taalvaardigheid erg laag is, worden de kandidaten door de

FIGUUR 1: Schematische voorstelling van de plaats en functie van TOBA en TIBO in een taal-traject

VDAB in principe eerst doorverwezen naar andere organisaties die NT2 aanbieden. Daar worden ze verondersteld (liefst op een korte en intensieve wijze) een basisniveau Nederlandse taalvaardigheid te behalen. Kandidaten die een basisniveau bereikt hebben, kunnen bij de VDAB terecht in een opleiding Nederlands waar de klemtoon ligt op algemeen technisch en professioneel taalgebruik. Aan het eind van deze schakelopleiding stromen anderstaligen in principe door naar een beroepsopleiding.¹

Om op de sleutelmomenten van dit typetraject onderbouwde beslissingen te kunnen nemen, werden voor de VDAB twee taalvaardigheidstoetsen ontwikkeld. De *TOBA* (*Toets Basistaalvaardigheid Anderstalige Volwassenen*) gaat na of een anderstalige het genoemde basisniveau bereikt heeft waarop het schakelniveau verder kan bouwen. Op een hoger niveau is er de *TIBO* (*Taaltoets Instroom Beroepsopleiding*). Slagen op de TIBO betekent voor een cursist dat hij/zij in voldoende mate het

Nederlands beheerst om in te stromen in een beroepsopleiding. Belangrijk is wel dat de TIBO minimale taalvaardigheidseisen stelt en geen maximale. Dit betekent dat een cursist de mogelijkheid moet krijgen om, zelfs na het slagen op de TIBO, taalondersteuning te krijgen op de opleidingsvloer.

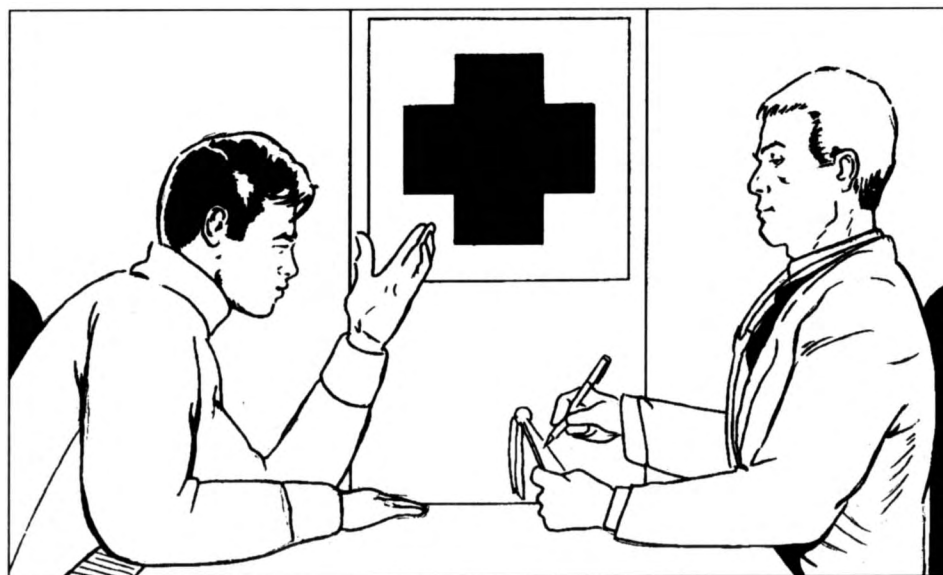
Anders dan de TIBO, die exclusief VDAB-materiaal blijft omdat hij geijkt is op instroom in de beroepsopleidingen van de VDAB, is de TOBA ook bruikbaar voor andere NT2-aanbieders.² Het door de TOBA gemeten basisniveau Nederlandse taalvaardigheid kan gezien worden als een eerste stap die iedere NT2-leerder moet zetten, onafhankelijk van zijn/haar specifieke behoeften. Voor uiteenlopende groepen anderstaligen kan men immers een gemeenschappelijke basis van *typetaken* onderscheiden waarop een basiscursus Nederlands gebaseerd kan worden. Hiermee bedoelen we taken die iedereen zal moeten kunnen vervullen, ongeacht zijn/haar specifieke behoeften: bijvoorbeeld een formulier invullen, een

beperkt informeel praatje houden, een eenvoudige instructie volgen... Wat de TOBA doet, is nagaan of iemand zulke taken aan kan op een heel basaal niveau.

Het door de TOBA gemeten basisniveau betreft een absoluut minimum dat op zich onvoldoende is om te kunnen functioneren, maar dat essentieel is als opstap naar een vervolgopleiding. Eens de basis bereikt is, is het voor de motivatie van de betrokkenen belangrijk dat wordt ingespeeld op de specifieke behoeften van de anderstaligen. Voor de mensen die zich bij VDAB hebben aangediend, is dat: 'kunnen functioneren in een beroepsopleiding of een beroepscontext'. Voor anderen kunnen de specifieke behoeften eerder te situeren zijn in de domeinen van formeel of informeel maatschappelijk functioneren of bijvoorbeeld te maken hebben met opvoeding en onderwijs van de kinderen. Op dit moment is het nog al te vaak zo dat anderstaligen een traject van jaren moeten doorlopen eer ze datgene

kunnen wat ze eigenlijk nodig hebben. En omdat Nederlands in de meeste gevallen (als het geen hobby is) een instrument is om andere dingen te doen, zijn anderstaligen gebaat bij snelle en doelgerichte trajecten.

Om die snelheid en doelgerichtheid te bewerkstelligen, is een modulair traject aangewezen dat de specifieke behoeften van anderstaligen in rekening brengt. De in dit artikel besproken toetsen zijn een geschikte manier om in zo'n traject drempels te bepalen, omdat ze gebaseerd zijn op analyses van behoeften (zie verder). De TOBA is met behulp van grootschalige proefafnames genormeerd voor Vlaanderen. Dit wil zeggen dat de resultaten van toetsafnames door diverse NT2-aanbieders vergelijkbaar zijn. Dat maakt communicatie en afspraken tussen centra in functie van een correcte doorstroom mogelijk. Op die manier kan de TOBA een instrument zijn dat de afstemming tussen NT2-aanbieders in Vlaanderen kan bevorderen.

FIGUUR 2: *Op bezoek bij de dokter*
 Transparant bij de presentatie van taalgebruikssituatie 6 (TOBA)

Item 6.1*Cassette:*

"Zo, wat zijn uw problemen?"

Keuzemogelijkheden op antwoordbladen:

Wat zeg jij?

- ☐ Ongeveer een week.
- ☐ Ja dokter, hier net boven mijn knie.
- ☐ Dat zit op mijn hoofd.
- ☐ Ik heb erge pijn.
- ☐ In mijn been.

Item 6.2*Cassette:*

"Hoe lang heeft u dat probleem al?"

Keuzemogelijkheden op antwoordbladen:

Wat zeg jij?

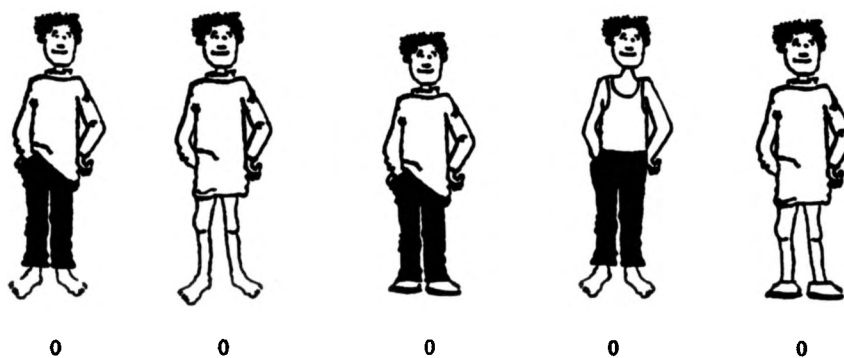
- ☐ Ja dokter, hier net boven mijn knie.
- ☐ In mijn been.
- ☐ Ongeveer een week.
- ☐ Vorig jaar.
- ☐ Drie keer per dag.
- ☐ Tijdens het lopen.
- ☐ Ik heb erge pijn.

Item 6.3*Cassette:*

"Wilt u alleen uw broek en schoenen uittrekken?"

Keuzemogelijkheden op antwoordbladen:

Wat doe jij?

FIGUUR 3: Opgaven en antwoordmogelijkheden uit taalgebruikssituatie 6 (TOBA)

HOE ZIEN DE TOBA EN DE TIBO ER UIT?

Pas in de komende paragrafen gaan we in op het waarom van de specifieke vorm van de toetsen. Hier lichten we enkel wat fragmenten toe als illustratie (zie figuren 2 en 3).

Wat de deelnemers moeten doen, zowel in de TIBO als in de TOBA, is het vervullen van zinvolle taken. Met zinvolle taken bedoelen we opdrachten die de anderstaligen in een reële situatie ook in het Nederlands zullen moeten uitvoeren. Wat zinvol is, is afhankelijk van het niveau en het uiteindelijk leerdoel van de cursisten. Bij de TOBA gaat het bijvoorbeeld om een bezoek aan de dokter (= taalgebruikssituatie), waar van de deelnemers wordt verwacht dat ze een gepaste reactie

kiezen op zijn vragen (= taak). Of nog: het invullen van een deel van een formulier (= taak) wanneer ze zich aanmelden bij een officiële instantie (= taalgebruikssituatie).

Bij de TIBO worden hogere eisen gesteld aan het taalvaardigheidsniveau van de taallearder en zijn de taken iets specifieker. Zo krijgen de deelnemers bijvoorbeeld in de eerste module door middel van een bewegend beeld een mondelinge uitleg van een technisch instructeur die vergezeld wordt van een schriftelijke agenda. De cursisten krijgen informatie over hun dagverloop met de werkopdrachten die hen te wachten staan. Op basis van die relatief uitgebreide informatie moeten ze nadien aanduiden wanneer ze wat precies moeten uitvoeren. Hun antwoorden kunnen ze te kennen geven door op de juiste foto('s) te klikken.

De TOBA bestaat uit 32 taken, verdeeld over de volgende zes taalgebruikssituaties:

- (1) De kandidaat laat zich inschrijven op het gemeentehuis.
- (2) De kandidaat volgt een routebeschrijving op een plattegrond.
- (3) De kandidaat maakt kennis met de mensen uit zijn nieuwe omgeving.
- (4) De kandidaat leest in een brochure een uitleg in verband met de nodige stappen die hij moet zetten om bij de verschillende diensten in orde te zijn.
- (5) De kandidaat doet een aanvraag voor financiële steun bij het OCMW.
- (6) De kandidaat is bij de dokter voor een gezondheidsonderzoek.

Elk van de taalgebruikssituaties wordt eerst gepresenteerd door de toetsafnemer met behulp van een tekening op transparant (zie bijvoorbeeld figuur 2). Nadat klassikaal een voorbeeld behandeld is, worden de toetsitems³ (zie bijvoorbeeld figuur 3) één voor één gepresenteerd, meestal met behulp van een geluidsopname. De deelnemers kruisen hun antwoorden aan op hun antwoordbladen. Soms worden die antwoorden ook visueel voorgesteld. De scoring hiervan gebeurt achteraf.

Ook de TIBO bestaat uit taalgebruikssituaties (vier) met bijhorende taken, maar het grootste verschil is dat zij multimediaal is opgebouwd en niet bedoeld is voor klassikale afname. Met de term 'multimediaal' bedoelen we een computergestuurde toets waar foto's, geluid en beeld geïntegreerd zijn. De deelnemers kunnen de toets individueel achter een computer met cd-rom afleggen. De score is meteen na het afleggen van de toets beschikbaar. De aanpak van de TOBA waar de toetsafnemer eerst

duidelijke voorbeelden geeft en de cursisten vertrouwd maakt het toetsformaat, wordt ook bij de TIBO gehanteerd, maar deze rol wordt overgenomen door de computer. In principe moeten de cursisten slechts een muis kunnen bedienen om de toets af te leggen.

Bij beide toetsen worden de mogelijke antwoorden van de deelnemers via meerkeuze

aangeboden, ofwel wordt vooraf zo nauwkeurig mogelijk bepaald aan welke criteria een goed antwoord moet voldoen. Figuur 4 is een fragmentje uit de scorewijzer van de TOBA, waarin omschreven wordt wanneer bepaalde antwoorden goed worden gerekend (score 1 in plaats van score 0). Van de kandidaten werd in dit geval verwacht dat ze in een formulier hun naam en adres zouden invullen.

Item 4. Gemeente:

Score 1 voor leesbare naam van gemeente die bij 'gemeente' staat, of achter postnummer, ongeacht waar dat staat. Postnummer zelf wordt niet apart gescoord.

FIGUUR 4: Fragment uit scorewijzer TOBA (taalgebruikssituatie 1: formulier invullen)

TAALVAARDIGHEID TOETSEN ... OP EEN DIRECTE MANIER

In de volgende paragrafen verantwoorden we enkele van de typische kenmerken van de toetsen. Zo wordt gaandeweg duidelijk wat volgens ons het bijzondere is van het

Om een valide toets te ontwerpen, moet de eerste vraag steeds zijn: Wat willen we precies weten?

'taakgericht' toetsen van taalvaardigheid. Deze paragraaf heeft betrekking op wat de *validiteit* van een toets heet. Dit begrip verwijst naar de mate waarin een toets meet wat hij moet meten. Met andere woorden: geeft

een toets je de informatie die je wil, of heeft hij meer te maken met andere vaardigheden dan die waarin je geïnteresseerd bent?

Om een valide toets te ontwerpen, moet de eerste vraag steeds zijn: Wat willen we precies weten? Laten we even bij het voor-

beeld van de TIBO stilstaan. Het antwoord is hier: We willen weten of iemand voldoende Nederlands beheerst om minimaal te kunnen instromen in een beroepsopleiding. We zijn met andere woorden geïnteresseerd in de taalvaardigheid van de kandidaten, en meer bepaald of iemand die dingen kan doen met taal die hij/zij nodig heeft in een beroepsopleiding. Voor de TIBO is de toetsontwikkeling dan ook begonnen met een analyse van de taalvaardigheidseisen op de opleidingsvloer. Er is in kaart gebracht in welke opleidingssituaties iemand Nederlands zal moeten gebruiken en welke 'typetaken' daarbinnen te vervullen zijn. Deze lijst is opgesteld op basis van observaties in de beroepsopleiding en gesprekken met instructeurs uit de VDAB-opleidingen. Nadien is aan instructeurs, taallesgevers en de toenmalige cursistenconsulenten gevraagd om uit een lijst van relevante taalgebruikssituaties de twaalf belangrijkste te selecteren en tevens een volgorde van belangrijkheid door middel van een puntenscore aan te geven. De taalgebruikssituaties met de hoogste gemiddelde scores zijn verwerkt in

de vier toetsmodules. Voor de TOBA is een soortgelijke procedure gehanteerd.

Eens het duidelijk is welke taken iemand moet aankunnen om in een bepaald domein te functioneren, worden die vertaald naar toetsitems. Zo wordt *direct* zichtbaar of iemand de betreffende taak aan kan of niet. Met 'direct' wordt bedoeld dat niet eerst nog een omweg wordt gemaakt langs de verschillende onderdelen waaruit een taal bestaat. Door deze directe wijze van toetsen blijven we heel dicht aanleunen bij het concept 'vaardigheid' en komen we niet in de verleiding een kennistoets te ontwerpen. Vaak wordt in toetsen immers gemeten hoe goed iemands kennis van bepaalde onderdelen en regels van het Nederlands is, bijvoorbeeld via opgaven als *Zet in het meervoud*. Maar hoe interessant dit ook kan zijn om diagnostische redenen (we komen hier op terug), het was niet de uitgangsvraag waarmee we enkele alinea's hoger begonnen zijn. Noch in de TIBO, noch in de TOBA, is er aandacht besteed aan de afzonderlijke elementen die samen een taal uitmaken.

Uiteraard spelen om in het Nederlands te kunnen functioneren onder meer woordenschat, grammatica, strategieën en sociale/culturele conventies een rol. Uitgangspunt van taalvaardigheidstoetsen is echter dat die elementen geïntegreerd deel uitmaken van de toets. We gaan met andere woorden uit van het geheel in plaats van de afzonderlijke delen. Die elementen en vaardigheden die nodig zijn voor het gewenste functioneren (en alléén die), zullen impliciet aan bod komen in – en zelfs voorwaarde zijn voor het succesvol vervullen van – de getoetste taken. Wie het geheel aankan, hoeft niet op de delen getoetst te worden, zou je kunnen stellen.

Dit brengt wel met zich mee dat dit type toetsen geen bijdrage kan leveren aan de

diagnose van specifieke tekorten. Ze kunnen uitsluitend geven over de vraag of iemand bepaalde taken aankan, maar wanneer iemand niet slaagt, geven ze niet aan waar de problemen precies liggen. Toetsen waarmee men in de loop van het leerproces specifieke deelvaardigheden in kaart wil brengen in functie van bijstellingen in de klas (diagnostische toetsen), zijn logischerwijze niet 'geïntegreerd' zoals de TOBA en de TIBO, maar noemen we *discreet*. De vele elementen die voor het gebruik van een taal nodig zijn, worden elk op aparte wijze gemeten. Het is echter niet steeds duidelijk wat een bepaalde prestatie op een discrete toets betekent voor het talig functioneren als geheel. Hierover kan men dan enkel indirecte uitspraken doen. Wanneer men aan het eind van een traject of op sleutelmomenten (in functie van een correcte doorverwijzing) wil weten hoe taalvaardig iemand is, komt men er niet met traditionele discrete toetsen.

Wie het geheel aankan, hoeft niet op de delen getoetst te worden.

De hierboven beschreven termen *direct-indirect* en *geïntegreerd-discreet* zijn relatieve criteria en bevinden zich op een continuüm. Direct en geïntegreerd meten is voor ons een streefdoel, maar is nooit absoluut te realiseren. Zo hebben we bij de ontwikkeling van de TOBA toegevingen moeten doen wat direct meten betreft. Het opzet was immers een toets die klassikaal moest afgenomen worden, wat het direct meten van mondelinge productieve vaardigheden onmogelijk maakte. De mondelinge reacties van de patiënt in taalgebruikssituatie 6 (zie figuur 3) worden bijvoorbeeld indirect gemeten door middel van schriftelijke meerkeuzevragen. Binnen de gegeven beperkingen staan we achter de keuze voor de huidige operationalisering.

TAALVAARDIGHEID TOETSEN ... ZONDER STORENDE INVLOEDEN

Om zeker te zijn dat een toets datgene meet wat we willen weten, moeten we steeds beducht zijn voor 'storende invloeden' van andere vaardigheden. In de TIBO was één van de grootste uitdagingen het effect van computervaardigheden op de scores van de deelnemers nagaan. Wanneer de mate waarin deelnemers computerervaring hebben, zich in de scores zou weerspiegelen, vormt dit een probleem voor de *bias* of de *partijdigheid* van de toets. Met 'bias' in een toets bedoelen we de mate waarin culturele voorkennis, voorkennis over een bepaald onderwerp, of een specifieke vaardigheid een onderdeel van de testpopulatie bevoor- of benadeelt. De bias volledig uitschakelen is een onmogelijke opgave. Toch moeten toetsontwikkelaars zoveel mogelijk trachten het biaseffect te neutraliseren. Bij proefafnames voor de TIBO kwamen we tot het besluit dat er geen significante verschillen in de testscores tussen deelnemers met en zonder computerervaring waren.

Een andere mogelijk storende invloed is de invloed van de graad van geschooldheid. Voor heel wat toetsen is een bepaalde schoolse ervaring vereist. Denk maar aan de kennis van een term als *onvoltooid ver-*

den tijd – op zich niet nodig om het Nederlands te gebruiken, maar wel vaak vereist om de opgaven in een toets te begrijpen. Het gevaar bestaat dat je niet (uitsluitend) taalvaardigheid meet, maar (ook) schoolse vaardigheid, tenmiste als je ervan uitgaat dat je taalgebruik wil meten en niet zozeer taalkennis.

Voor de TOBA en de TIBO is er expliciet aandacht besteed aan het wegwerken van drempels die het laaggeschoolden extra moeilijk zouden kunnen maken. Dat wil niet zeggen dat we voor laaggeschoolden minder streng zijn, wél dat we aan laag- en hogergeschoolden dezelfde kansen willen bieden om hun taalvaardigheid zo goed mogelijk in kaart te brengen. Een belangrijk punt in dit opzicht is het toetsformaat, of met andere woorden de manier waarop de toets eruit ziet en op welke wijze deelnemers hun antwoorden te kennen moeten geven. Voor iemand die geen formele opleiding heeft genoten, kan het niet of onvoldoende vertrouwd zijn met het toetsformaat aanzienlijke gevolgen hebben voor de uiteindelijke toetsscore. Niet alleen het toetsformaat, maar ook het inlevingsvermogen kan voor problemen zorgen. Om die twee problemen te minimaliseren, zijn we voor de TOBA als volgt tewerk gegaan. De toetsafname verloopt voor elk van de zes onderdelen volgens dezelfde drie stappen.

STAP 1: *Inlevingsvermogen stimuleren*

In een eerste stap wordt de situatie gepresenteerd. Doel van deze stap is de nodige 'kennis van de wereld' bij de kandidaat op te bouwen of te activeren. De taalgebruikssituaties zijn wel realistische situaties uit een Vlaamse context, maar alvorens de kandidaten met taken in deze situaties te confronteren, streven we ernaar de situatie levendig voor te stellen en er de nodige gegevens over te verstrekken. De situatie wordt in zo eenvoudig mogelijke taal gepresenteerd en visueel voorgesteld met behulp van een transparant (zie bijvoorbeeld figuur 2).

STAP 2: *Vertrouwdheid met het toetsformaat stimuleren*

In de tweede stap geeft de toetsafnemer een voorbeeld van een opgave en lost die

samen met de kandidaten klassikaal op. Er wordt naar gestreefd dit voorbeeld zoveel mogelijk te doen lijken op de echte opgaven die zullen volgen. Ook hier wordt telkens gewerkt met een transparant. De toetsafnemer wijst daadwerkelijk de oplossing aan op de transparant en zegt duidelijk wat hij/zij doet. Zo kunnen de kandidaten zich een beeld vormen van wat van hen verwacht wordt in de volgende stap. Net zoals bij de echte opgaven wordt de cassettespeler gebruikt. Zo worden de kandidaten hier reeds vertrouwd mee.

STAP 3: *De eigenlijke toetsopgaven*

In de derde stap volgen dan de echte opgaven. Eerst worden telkens de deelnemersbladen uitgedeeld. Dezelfde bladen worden ook als transparant getoond om te kunnen aanwijzen welke opgave aan de beurt is. Omwille van de standaardisering van de toets is het belangrijk in deze stap géén extra informatie meer te geven. Alles wat de kandidaten nodig hebben, zou duidelijk moeten zijn uit de eerste twee stappen. De toetsafnemer mag dus ook niet zelf de opgave herhalen.

Uit observaties van een beperkt aantal proefafnames bij pas gealfabetiseerden laaggeschoolde moedertaalsprekers bleek dat de procedure als dusdanig geen probleem vormde voor mensen met een lagere scholing.

TAALVAARDIGHEID TOETSEN ... OP EEN BETROUWBARE MANIER

Voor een toets is het niet alleen belangrijk dat hij de juiste (de bedoelde) kennis, houding of vaardigheid meet (validiteit), maar ook dat hij dat op een juiste manier doet. De meetresultaten mogen niet teveel afhankelijk zijn van toeval of van subjectiviteit. We hebben het dan over de betrouwbaarheid van een toets. Stel dat je een toets twee keer van dezelfde groep zou afnemen, dan zou de tweede meting vergelijkbare scores moeten opleveren als de eerste, zelfs als een andere persoon de toets afneemt of

verbetert. Als de resultaten teveel beïnvloed worden door toeval, door het gedrag van de toetsafnemer of door de vooroordelen of gemoedstoestand van degene die scoort, is de toets niet betrouwbaar. De resultaten zijn dan geen correcte weergave van de gemeten vaardigheid.

Betrouwbaarheid is, evenzeer zoals validiteit, niet alleen een kenmerk van goede taalvaardigheidstoetsen, maar van toetsen in het algemeen. Op het eerste zicht lijkt het moeilijker om voor geïntegreerde en directe vaardigheidstoetsen betrouwbaarheid te garanderen. Zo lijkt een spellingtoets bijvoorbeeld objectiever te beoordelen. Toch is het haalbaar om geïntegreerde taalvaardigheid op een betrouwbare manier te meten.

***Als de resultaten
teveel beïnvloed
worden door toeval,
door het gedrag van de
toetsafnemer of
door de vooroordelen
of gemoedstoestand van
degene die scoort,
is de toets niet
betrouwbaar.***

De handleiding voor de TOBA bevat gestandaardiseerde en heldere instructies, vastliggende antwoordmogelijkheden (via meerkeuze) en een eenduidige en objectieve scoresleutel (zie bijvoorbeeld figuur 4). Om tot betrouwbare resultaten te komen, wordt van de toetsafnemers verwacht dat ze zich steeds zo strikt mogelijk aan de instructies houden. Pas dan kunnen deelnemers aan verschillende afnames correct vergeleken worden met elkaar en met de vooropgestelde drempel. Betrouwbaarheid kan op statistische wijze worden nagegaan, een middel waarover de leerkracht in zijn klas niet beschikt. De betrouwbaarheidscoëfficiënten van de TOBA en de TIBO waren beide bevredigend.

Bij de TIBO is gebruikgemaakt van dezelfde methodes, maar dankzij het multimediale

karakter van de toets kan de betrouwbaarheid hier nog beter gegarandeerd worden. De instructies worden nu immers niet meer door een persoon gegeven, maar door de computer, wat garant staat voor een objectieve gelijke behandeling van alle deelnemers. Bovendien worden de antwoorden van de kandidaten door de

computer steeds op dezelfde objectieve wijze gescoord door middel van een automatische scoreregistratie.

Concreet betekent dit dat je je leerlingen in toetsen die dingen met taal moet laten doen die ze in werkelijkheid ook moeten kunnen uitvoeren: taalvaardigheid meten via zinvolle taken.

SLOT: TAALVAARDIGHEID TOETSEN ... IN DE EIGEN KLASPRAKTIJK

Lesgevers zijn beperkt in de ontwikkeling van toetsinstrumenten. Hiermee bedoelen we dat er meestal geen tijd is om grote afnames en normeringsonderzoeken op

poten te zetten om bij gestandaardiseerde toetsen uit te komen. Toch zijn er een aantal uitgangspunten in de loop van dit artikel naar voren gekomen, die ook voor lesgevers van belang zijn om binnen hun eigen klaspraktijk goede toetsen te maken.

Er zijn een aantal factoren waaraan elke goede toets, ook een taalvaardigheidstoets, moet voldoen. Zo is het belangrijk om na te denken over een goede scoresleutel. Een collega die dezelfde toets corrigeert, zou ongeveer dezelfde score moeten geven op basis van de aanwijzingen voor de verbeteraar. Zeker bij open toetsvragen is deze eenduidigheid een belangrijk aandachtspunt. Afhankelijk van de doelgroep speelt ook het toetsformaat een grote rol. Zo ligt het voor de hand dat deelnemers die al verschillende toetssituaties hebben doorlopen, sneller zullen doorhebben wat er precies van hen verwacht wordt. In dit opzicht zijn het demonstreren van een toetsitem en het formuleren van zeer duidelijke instructies hulpmiddelen voor moeilijkere doelgroepen die geen ervaring hebben met deze formele situaties.

Het belangrijkste uitgangspunt echter om een goede toets te construeren, is de vraag wat je eigenlijk wil meten. Met andere woorden: je moet een goed zicht hebben op de doelstellingen van je onderwijs. Meestal hebben lesgevers een houvast aan eindtermen of doelstellingen die per niveau omschreven zijn.

Als je weet wat je wil toetsen, is het ook belangrijk om je als lesgever af te vragen hoe je dat wil doen en welke conclusies je daaraan verbindt. Dit artikel, waarin gepleit wordt voor directe en functionele toetsen, is geen pleidooi tegen het gebruik van kennisgerichte toetsen. Alleen zijn de uitspraken die je op basis van die kennisgerichte toetsen doet, beperkter. Je zegt alleen in hoeverre leerders kennis hebben van bepaalde talige elementen, en niet in hoeverre iemand zijn kennis kan omzetten in taalgebruik in

reële situaties. Omdat we uitgaan van functioneel taalonderwijs is het veiliger om directe toetsen te hanteren: je ziet immers onmiddellijk of iemand al dan niet kan functioneren in een bepaalde situatie. Concreet

betekent dit dus dat je je leerders in toetsen die dingen met taal moet laten doen die ze in werkelijkheid ook moeten kunnen uitvoeren: taalvaardigheid meten via zinvolle taken.

Veerle Depauw & Philippe Vangeneugden
Steunpunt NT2
Blijde Inkomststraat 7
3000 Leuven
veerle.depauw@arts.kuleuven.ac.be

Noten

- 1 *Het traject dat hier voorgesteld wordt, is het traject uit de secundaire sector. De secundaire sector vertegenwoordigt de industriële beroepen zoals lassers, onderhoudsarbeiders, poetsers, elektriciens,...*
- 2 *De TOBA (Toets Basistaalvaardigheid Anderstalige Volwassenen) is verkrijgbaar op het Steunpunt NT2 voor de prijs van 1.325 BEF per stuk. U ontvangt dan een doos met daarin achtergronden, instructies, audiocassette en een kopieerset. Voor meer informatie en een bestelformulier kan u contact opnemen met het secretariaat: tel. (016)32 53 67.*
- 3 *Met 'item' bedoelen we het scorebare onderdeel van een toets.*

Bibliografie

Depauw, V.: *TIBO. Taaltoets Instroom Beroepsopleiding*. Leuven: VDAB & Steunpunt NT2, 2000.

Werkgroep Volwassenenonderwijs: *TOBA. Toets Basistaalvaardigheid Anderstalige Volwassenen*. Leuven: Steunpunt NT2, 2000.